

לשחק את הדמות

לאחרונה ניגש אלי בחור צעיר עם שאלה: מי צודק בוויכוח שלו עם הוריו. הם מבקשים ממנו לסדר את בגדיו, את החליפה והפיאות, והוא טוען שאין בכך צורך. "בן תורה", הסביר לי, "לא עושה עסק מהבגדים שלו. העיקר שהוא לבוש..."

ניסיתי להסביר לו מדוע לדעתי דווקא כן חשוב ללכת מסודר. לא מפני שצריך להיות מהודר או אופנתי, אלא מפני שזה חלק מכבוד האדם, וגם מכבוד התורה. אדם שמכבד את עצמו מכבד גם את התורה שהוא מייצג. וכמו שמצינו (שבת קיג, א) ש"רבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי" (רבי יוחנן היה קורא לבגדיו "מכבדותי", כלומר – הדברים המכבדים אותי).

גם כבוד עצמי איננו מושג מודרני; הוא כבר נזכר במפורש בהלכה. בחושן משפט סימן רכ"ח, בהלכות הונאת דברים, כתב הרמ"א (סעיף א): "ויש אומרים דאין מצווין על אונאת דברים אלא ליראי השם (נימוקי יוסף פרק הזהב), ומי שמאנה את עצמו מותר להונותו (שם בשם המדרש)".

ועל כך כתב הסמ"ע: "נראה לי דרצה לומר **שמזלזל בכבוד עצמו** ונפשו; על כזה לא הזהירה התורה, וגם אחרים מותרים להונותו ולזלזל בכבודו, דלא נקרא עמיתך, שאינו בכלל בני היישוב ודרך ארץ".

גם מצד קידוש השם הדבר חשוב. אמרו חז"ל (יומא פו, א): "ואהבת את ה' אלקיך – שיהא שם שמים מתאהב על ידך". כאשר אדם לומד תורה ומתנהג בנחת ובדרך ארץ, הבריות אומרות: "אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה; ראו כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו..." אבל כאשר מעשיו אינם נאים – הבריות אומרות: "אוי לו לפלוני שלמד תורה... ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו..."

כלומר, אהבת ה' מתבטאת בכך שההתנהגות שלנו גורמת לאחרים להביט על לומדי התורה בהערכה, ואף לייחל לעצמם ילדים שיהיו כאלה.

אבל הבחור לא השתכנע. הוא התווכח איתי כמעט עשרים דקות והסביר מדוע לעסוק בסידור הלבוש הוא ביטול תורה.

פתאום אכן קלטתי שזה כבר עשרים דקות שהוא מתווכח איתי כדי להסביר למה זה ביטול תורה להתעסק בסדר של הבגדים. ואז שאלתי אותו: "שמת לב כמה זמן אתה כבר מתווכח איתי על הנושא? בזמן שלסדר את החליפה והפיאות שלך היה לוקח פחות מזה..."

לזכותו ייאמר שהוא נעצר, פרץ בצחוק ואמר:

"אתה יודע מה? אתה צודק".

אותו רגע הזכיר לי תובנה יסודית יותר: חשוב להיראות כמו בן תורה, אך העיקר הוא להיות בן תורה אמיתי.

ולמען האמת, זה גם מפתה מאוד. הרבה יותר קל לאמץ סימנים חיצוניים של מדרגה מאשר לבנות אותה באמת. החיצוניות נראית לעין מיד, ואילו הפנימיות נבנית לאט, מתחת לפני השטח, ורק הקב"ה יודע כמה מאמץ הושקע בה. לשנות סגנון לבוש, צורת הליכה או הבעה רצינית – זה עניין של רגע. אבל לשבת וללמוד ברצינות, לעבוד על המידות ולהתאמץ יום אחרי יום – זו כבר דרך ארוכה של בנייה פנימית.

ולפעמים האדם אף משכנע את עצמו שהחיצוניות היא כבר ההתקדמות עצמה. כל עוד הוא נראה כמו "בן תורה", נדמה לו שהוא כבר שם. אבל האמת היא שהעיקר אינו במה שנראה כלפי חוץ, אלא במה שנבנה בפנים, כי הקב"ה איננו מחפש הצגה משכנעת, אלא אדם שבונה את עצמו באמת. ובחזרה לסיפור שלנו.

אם יש אדם גדול ששקוע כל כך בלימוד עד שאינו שם לב לבגדיו, זה מפני שהוא באמת שקוע בלימוד. אבל זה לא אומר שגם אני צריך להיראות כך כדי להרגיש שאני שקוע בלימוד. לפעמים אנחנו מחקים סימנים חיצוניים של מדרגה שאינה שלנו.

זה הזכיר לי סיפור ששמעתי פעם על בחור צעיר שנכנס לחנות וחיפש גארטל. הוא ביקש שוב ושוב: יותר דק... ועוד יותר דק... הכי דק שיש.

לבסוף שאל אותו המוכר: "תגיד לי, למה כל כך חשוב לך שיהיה דק?"

ענה הבחור בתמימות: "אתה לא מבין? אצלנו לא עושים עסק מעובי הגארטל..."

ולפעמים זו אינה רק בדיחה. אנשים מתפתים להיראות כאילו כבר הגיעו למדרגה, במקום לעמול כדי לבנות אותה באמת.

אבל עבודת ה' האמיתית אינה בחיקוי של סימנים חיצוניים, אלא בבנייה פנימית אמיתית.

כי בן תורה איננו מי שנראה כמו בן תורה. בן תורה הוא מי שחי כמו בן תורה.

ואחרי כל מה שהבהרנו, ייתכן שכדאי לקחת בחשבון גם את הצד השני של המטבע, שהוא חשוב לא פחות.

אמנם, לשחק דמות של מישהו אחר עלול לטמון בתוכו רמאות עצמית ואשליה. יש בכך גם סכנה שאדם יאמץ את החיצוניות השטחית ויפספס את העיקר. אבל מצד שני, צעירים – כדרכם של צעירים – לומדים לעיתים דווקא בדרך הזו איך לאמץ דמויות, לבחון זהות ולמצוא את מקומם בעולם.

התבוננו בילדים צעירים המשחקים "אבא ואמא", מורים, בעלי תפילה, אדמו"רים, רבנים או כל דמות אחרת שהם מעריצים. היעלה על הדעת שמישהו ילעג להם על כך או ישפיל אותם על דמיונותיהם? כולנו מבינים שזו דרכם הטבעית. המשחק הזה איננו זיוף; זו הדרך שבה הילד לומד מי הוא רוצה להיות. כך הם מתחברים לדמויות שהם מעריכים ומנסים להידמות להן.

מדובר למעשה בתכונה בריאה. היא מאפשרת לילד לבדוק כיצד מרגיש להיות כמו מישהו אחר, לפתח הזדהות ואמפתיה, ולנסות להבין מבפנים את הדמות שהוא מעריץ. במובן הזה, המשחק הזה הוא שלב טבעי וחשוב בהתפתחות המנטלית והנפשית של הילד.

לילדים צעירים זה אכן דבר בריא ובונה. דרך החיקוי הם לומדים, מתנסים ומעצבים את אישיותם. אלא שככל שאדם מתבגר, הוא אמור ללמוד להבחין בין העיקר לתפל, בין החיקוי לבין זהותו האמיתית. המעבר הזה, מן הדרך הילדותית של בניית זהות דרך חיקוי, אל הדרך הבוגרת של פיתוח זהות עצמית אותנטית וכנה, אינו מתרחש ביום אחד.

לכן אצל צעירים מתבגרים, ככל שהגיל עולה, מצופה בהדרגה שהחיקוי יפנה מקום לעבודה פנימית אמיתית. אלא שכידוע, בגרות אינה תמיד עניין של גיל בלבד; היא קשורה להתפתחות האישית של כל אדם.

דווקא משום כך, בעולם שבו צעירים רבים מחפשים מודלים לחיקוי ומחקים דמויות מפורסמות – ספורטאים, זמרים, פוליטיקאים ושאר דמויות שאינן מודלים ראויים מבחינתנו – אם בחור צעיר מקרב מחננו מנסה לחקות דווקא בני תורה ועובדי ה', אין זה בהכרח דבר שלילי.

משום כך אין למהר "לקרוע את המסכה" ולגנות את הניסיון של צעיר להידמות לבני תורה. עם זאת, חשוב ללמד אותו בהדרגה שלא להסתפק בחיקוי החיצוני ולא להישאר בעולם של דמיון, אלא לצמוח אל הדבר האמיתי.

נקודה זו חשובה במיוחד להורים ולמחנכים, כאשר בניהם או בנותיהם מאמצים לפתע גישות קיצוניות או התנהגויות דתיות שנראות גבוהות מכפי גילם. מצד אחד, חשוב לעזור להם להישאר מחוברים לקרקע המציאות; אך מצד שני, צריך לעשות זאת בחכמה ובתבונה, לבל יתרסקו חס ושלום.

שכן לעיתים מדובר בצורך נפשי עמוק ובחיפוש אחר זהות ומודל לחיקוי. לכן תפקידנו איננו לשבור את הדמיון של הנער המתבגר, אלא לעזור לו להבחין בין החלקים הטובים לבין האשליה. כך יוכל לקחת מן הדמות שהוא מעריץ את הערכים האמיתיים, ולהפוך אותם לחלק מן האישיות שלו, ולא להסתפק בחיקוי החיצוני בלבד.

המסקנה היא שלפעמים דווקא הניסיון להיראות כמו בן תורה הוא סימן לרצון להיות כזה באמת, והחיקוי הוא שלב טבעי בדרך. תפקידנו הוא לכוון את הרצון הזה בעדינות, ולעזור לצעיר להפוך את ההשראה החיצונית לבנייה פנימית אמיתית.

וכאשר צעיר לומד לאט לאט לעבור מן החיקוי אל האמת, מן ההצגה אל החיים עצמם, כבר אין צורך לשחק את הדמות.

כי אז הוא כבר איננו נראה כמו בן תורה.

הוא פשוט בן תורה.

